

Växtlista för Västerbottens
län,

zon V-VIII

Maria Holmlund

Institutionen för stad och land

2009

Kandidatarbete vid institutionen för stad och land i Uppsala, LA- avdelningen
EX0282 Kandidatarbete i landskapsarkitektur, 2009

© Maria Holmlund

Titel: Växtlista för Västerbottens län, zon V-VIII

Nyckelord: Växtlista, Västerbottens län, buskar, träd, förutsättningar, förbättra deras överlevnadschanser.

Handledare: Tom Ericsson, institutionen för stad och land.

Examinator: Ulla Myhr, institutionen för stad och land.

Online publication of this work: <http://epsilon.slu.se/>

Inledning

Ofta när jag pratar med folk om att jag troligen kommer att flytta norrut när jag är färdig med utbildningen får jag kommentarer som inte är de mest positiva. Det kan vara kommentarer om att det inte finns samma möjligheter att odla eller anlägga trädgårdar där och om att alla de fina, mer exotiska växterna inte fungerar i det norrländska klimatet. Andra kommentarer kan vara att det är kallt och att det är snö så stor del av året. Men det måste finnas positiva saker också.

Under de första tre åren på utbildningen läste vi ett antal kurser som behandlade ämnet växtmaterial. Det var något som saknades på dessa kurser. Det var att man inte fick veta så mycket om buskar och träd som klarar av det norrländska klimatet. Jag själv kommer från Holmsund som ligger vid Västerbottens kustland strax utanför Umeå, därför ville jag bland annat lära mig mer om vilka växter man använder sig av i de zoner som ligger ovanför Uppsala och vilka kraven är som ställs på växter i dessa zoner.

Syfte

Mitt syfte med det här arbetet var att ta fram en växtlista som visar på fungerande träd och buskar för Västerbottens län. För att förstå varför just dessa växter passar där så ville jag även finna svar på vilka förutsättningar växter som planteras och lever i Västerbottens län har samt vad man kan göra för att förbättra deras överlevnadschanser.

Följande frågor följde mig under arbetet:

1. Vad innebär zonerna?
2. Vad händer när frosten slår till och vad man kan göra för att skydda växterna från den?
3. Hur ser växtförutsättningarna ut gällande ljus, nederbörd och jord?
4. Vad kan man göra för att förbättra växternas överlevnadschanser i Västerbottens län?
5. Hur ser framtiden ut för Västerbottens län gällande vilka buskar och träd som kan tänkas klara sig där i framtiden och kommer det att komma mer sjukdomar som nu, tack vare kylan, inte sprids så pass långt norrut?

Avgränsning

Jag valde att undersöka Västerbottens län som sträcker sig tvärs över Sverige från Bottenviken i öster till fjällregionen och Norge i väster. På så sätt fick jag med fyra olika zoner, zon V-VIII. Eftersom att arbetet med att framställa växtlistan skedde under våren så valde jag att inte ta med bilder på växterna.

Metod

Genom att jag studerade olika källor, samt formulerade ett formulär som jag skickade ut så hoppades jag finna svar på vilka växter som passar ett Västerbottniskt klimat samt varför de passar just där.

Litteratur

För att finna svar på frågorna om vilka växter som passar samt varför, sökte jag efter litteratur som behandlade frosttålighet, träd, buskar och trädgårdar i norrland. Ganska snabbt kom jag och min handledare, Ericsson, fram till att det skulle bli svårt att hitta en bok som jag kunde använda som huvudlitteratur. Det finns nämligen få böcker som tar upp frost, hårdighet, jord och andra förutsättningar och som beskriver dessa frågor. Därför valde jag att studera mindre delar ur olika böcker. En bok jag studerade på det sättet var *Frost Survival of*

Plants : Responses and Adaption to Freezing Stress (Larcher & Sakai 1987) som jag fick tillgång till genom Ericsson. Denna bok är mycket vetenskaplig i sitt språk och utgiven på engelska. Men trots det så var den ändå rätt så lätt att förstå sig på. Denna bok handlar om hur frosten påverkar växter. Jag läste igenom de kapitel som jag ansåg var relevanta för mitt arbete för att sedan sammanfatta det jag läste i kapitlet resultat som kommer längre fram i detta arbete. En annan bok som var till stor hjälp var en svensk bok som heter *Trädgård i kallt klimat* (Sandström, M. 2009) Den boken gav mig en bra överblick över i stort sett alla områden som jag ville veta mer om. Den förklarade på ett bra sätt vad man som odlare, trädgårdsentusiast eller som mig själv, blivande landskapsarkitekt, bör tänka på när man odlar eller planterar i norrland.

Tidskrifter

Från tidskriften *Hemträdgården* som finns att läsa på institutionen för Stad och Land i Ultuna, hämtade jag artiklar som berörde mitt ämne från olika synvinklar. De artiklar jag intresserade mig för kopierade jag, för att på ett enkelt sätt ha tillgång till dessa. Jag använde mig även av artiklar från tidskriften *Koloniträdgården* som även de kopierades och samlades ihop i en pärm tillsammans med de andra artiklarna. Alla artiklar som samlades in studerade jag genom att läsa igenom de noggrant och stryka över med penna där jag hittade något av intresse. Det jag valde att stryka över handlade om frost, zonkartan, nederbörd i form av snö och allmänt om trädgårdar i norr. Jag fokuserade på detta för att få en större kunskap om varför buskar och träd trivs på vissa platser men inte på andra. Sedan sammanfattades det i resultatet. Från tidskrifterna fick jag även information om användbara hemsidor som behandlade mitt ämne. Till exempel fick jag tag på kontaktuppgifter som jag använde mig av när jag skickade ut formuläret.

Frågeformulär

Växtlistan, som var mitt huvudsakliga syfte med det här arbetet, tog jag fram genom att jag formulerade ett frågeformulär som jag skickade ut via mail till olika kommuner i Västerbottens län. Kommunerna valde jag utifrån hur de ligger geografiskt, så att alla zoner blev representerade. Ett liknande formulär skickade jag ut via mail till plantskolor som har sin verksamhet i Västerbottens län, men även till andra plantskolor som är placerade i norrland. Jag valde att skicka formulär till andra delar av norrland då det inte finns så många lokala plantskolor i Västerbottens län och eftersom att plantskolor från andra län i norrland borde ha ett liknande utbud och ungefär samma tankar kring odling i norrland som en plantskola i Västerbottens län. Jag skickade ut totalt 15 formulär men fick endast svar från sex. Till en början kom endast tre, men efter att en påminnelse skickades ut så kom fler svar in.

Några av frågorna som fanns i formuläret var:

1. Vilka är de vanligaste träden man använder sig av vid nyplanteringar (i parker, på torg och intill vägar) i er kommun?
2. Vilka är de vanligaste buskarna man använder sig av vid nyplanteringar (i parker, på torg och intill vägar) i er kommun?
3. Kan man se en förändring i vilka träd och buskar man väljer nu om man jämför med vad man valde för 10-15 år sedan?
4. Är man mer modig i valen och testar nya träd/buskar som man inte haft sedan tidigare eller väljer man de mer säkra korten?
5. Om man väljer nya arter, vilka är de?
6. Om man väljer de säkra korten, vilka är i sådana fall de?
7. Vilka för- respektive nackdelar ser ni med klimatförändringarna som sker nu?

För att få en bredd på svaren skickade jag även ett frågeformulär till ett företag som heter Rosa lapponica. Det är ett företag som fokuserar på trädgårdar i lappland. De ordnar bland annat kurser och åker runt i landet för att hålla föredrag.

Svaren från formulären om vilka växter man använder använde jag i sammanställningen i växtlistan. De andra frågorna samlade jag ihop dels under resultatet dels i diskussionen.

Växtlistan

För att jag skulle kunna få fram en växtlista som kändes relevant så samlades de svar som kom från kommuner, föreningar och plantskolor ihop till en lista i alfabetisk ordning. Växtnamnen skrevs in på både latin och svenska för att det inte skulle bli några frågetecken om vilka växter det egentligen gällde. Det gjorde att både yrkesverksamma och amatörer kan ta del av listan. Några av de växtförslag från svaren var inte fullständiga i sina latinska namn. Till exempel svarade Mattsson att olika sorter av "*Malus*, prydnadsaplar funkade trots att zonangivelser ofta bara säger zon 5". Vid sådana svar skrev jag in, som vid just det här exemplet, de olika sorterna av *Malus* som finns med i den litteratur som studerades. För att få in ytterligare växter i växtlistan som passar i ett Västerbottniskt klimat, förutom de från de formulären, användes de växtlistor som litteraturen innehöll. Även de kompendier som vi använde oss av i växtmaterialkurserna användes.

Växtlistan gjordes i tabellformat med tre kolumner. Den vänstra kolumnen innehåller växternas namn, både på latin samt svenska. Därefter kommer en kolumn med den zon som är den högsta som växten kan klara. Den högra kolumnen innehåller växternas beräknade höjd samt om de har speciella egenskaper så som blombfärg och/eller bladfärg. Dessa tre olika parametrar valdes då zonangivelser är viktigt för att placera en växt rätt, egenskaper för att ge läsaren en förståelse för växtens storlek, form och färg och dess namn för att man lätt ska kunna hitta den. Eftersom växter växer olika beroende på hur och var de placeras så angavs endast beräknad höjd, färg på blad, både vid normaltillstånd samt vid höstfärgning. Blommors färg togs med för att det är en viktig del för många vid val av träd och buskar.

Resultat

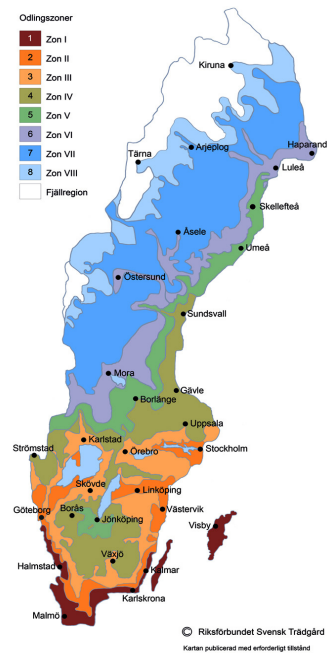
För att visa vad växter har att vänta i Västerbottens län kommer här en sammanställning av vilka förutsättningarna är samt vad man kan göra för att förbättra växternas överlevnad. Växtlistan fick ett eget avsnitt som visar vad jag fick fram.

Vad en växt har att vänta sig i Västerbottens län (zon V-VIII)

Zonerna

Zonkartan är en karta som först togs fram av Sveriges Pomologiska Förening (SPF) redan år 1910 genom meteorologiska mätningar. SPF var Riksförbundet Svensk Trädgårds föregångare. Den senare reviderade zonkartan allt eftersom man under åren tog fram ny statistik om meteorologiska värden över Sverige. Även praktiska erfarenheter togs med. Erfarenheterna handlar om vilka växter som klarar sig på olika platser i vårt land (Wirén, E. 2008, s. 24).

Svensk Trädgårds Zonkarta över Sverige

Zonkarta över Sverige (Sandström, M. 2009, s.124).

Zonkartan består av totalt åtta zoner, med zon I längst ner i söder till zon VIII, som är den högsta zonen. Zon VIII sträcker sig längs med den svenska fjällkedjan från längst upp i norr till mellersta Sverige. Däremellan finns zonerna II-VII. Zonerna följer kustlinjerna vilket visar att vatten har en stor betydelse för klimatet. Vattnet hjälper nämligen till att hålla temperaturen något högre än om man jämför temperaturen som är några mil in från kusten. Men det är inte bara positiva saker med att ha vatten i närheten, det ger nämligen en lägre temperatur om våren vilket gör att växtsäsongen kommer igång senare vid kusten jämfört med några mil in från kusten (Sandström, M. 2009, s. 10-11).

För Västerbotten är det zonerna V-VIII som gäller, zon V längs med kusten, zon VI ligger som ett smalt band väster om zon V. Zon VII är störst av Västerbottens zoner och ligger centralt i inlandet och täcker större delen av länet. Sedan kommer ännu en smal remsa, zon VIII, som sträcker sig upp mot fjällen. Allra längst västerut är det fjällregion och den räknas inte som en zon (Sandström, M. 2009, s. 124).

Den zon en viss plats har i Sverige är inte definitiv. Utan det går att använda sig av växter som enligt zonangivelsen inte borde klara klimatet genom att placera växterna mer gynnsamt, i ett bättre mikroklimat. Ett mikroklimat är ett lokalt klimat, det är klimatet som är mellan två hus, längs en gata eller i en skogsglänta, för att nämna några exempel (Nationalencyklopedin). Det kan skilja mycket mellan det mikroklimat och det som man anser vara det rätta klimatet enligt zonangivelsen för platsen. Mer om vad man kan göra för att förbättra mikroklimatet kommer i avsnittet Klimat längre fram i arbetet.

Frost

Nattens längd är det som gör att växter hinner invintra i tid till att den första frosten kommer på hösten. När sommaren går mot sitt slut blir dagarna kortare och nätterna längre. Hos

många växter är det genetiskt betingat när under sommaren, alltså hur långa nätterna är, som den ska börja med sina processer för att invintra, vilket innebär att växtens invintringsförmåga inte kommer att ändras bara för att man flyttar en växt till en annan växtplats i nordlig eller sydlig riktning. Den här invintringsprocessen håller på under ett antal veckor. Processen innebär bland annat att tillväxten upphör och att frosthårdigheten byggs upp (Ericsson, T. 2008, s. 33-36).

Något annat som händer är att näringsämnen från bladen transporteras till växtens stam och rötter där det lagras under vintervilan. Efter det skett kan växten tappa dess blad. Andra processer som sker vid invintringen är att fryspunkten i cellerna sänks vilket gör att växten kommer att tåla något lägre temperaturer än det normala under sommaren. Vid varmare höstar går det fortare för växterna att invintra. Ett enkelt sätt att ta reda på om växterna har invintrat är att känna på skottspetsarna. Känns de styva och hårda så är de redo för vintern (Ericsson, T. 2008, s. 33-36).

Köldknäppar kan ha lite olika påverkan på växter beroende på när dessa kommer. I Västerbottens inland är det sällan problem med frostsador på buskar och träd eftersom att det vintertid, då växterna befinner sig i vintervila, oftast är stabila temperaturer med flera minusgrader. Växterna luras då inte igång på vintern och våren av mildare väder. Men om man planterar en växt som inte är klimatanpassad efter dygnsrytmen som råder i Västerbotten så kan det hända att växten inte hinner invintra tillräckligt tidigt och kan få frostsador när de första kalla nätterna kommer. Vid kusten kan det dock bli problem med frost och frostsador som en följd av det. Det beror på att vid kusten är det ett mer varierat klimat med köldknäppar och mildväder om vartannat. Där kan man plantera växter som har sitt ursprung i kustnära områden. De klarar av temperaturförändringar och startar inte direkt det blir mildare väder utan kräver en längre period med en temperatur runt plus fem grader Celsius. Den här sortens mekanism kallas för äkta vila och den innebär att växterna inte avslutar vintervilan och startar sina processer för att komma igång med knoppsprickning och så vidare bara för att temperaturen ökar under någon dag. Det finns även något som kallas för falska vila. Växter som har det är växter som har sitt ursprung i ett inlandsklimat där temperaturen ofta ligger på en stabil nivå. De växterna sätter igång med sina processer vid temperaturförändringar när temperaturen går över noll grader om våren (Ericsson, T. 2008, s. 33-36).

Växter som hunnit bli aktiva och kommit igång med sina processer om våren har förlorat den resistens mot frost och kyla som de har under vintersäsongen. Särskilt kan växter som är på väg att slå ut eller blomma drabbas eftersom att fotosyntesen drabbas. Det gör att växternas framtida liv försämras, till exempel finns risk att växternas fortplantning förstörs om frosten slår till vid blomning (Larcher & Sakai 1987, s. 16).

När en växt drabbas av frost under våren kan det visa sig på olika sätt. Växten kan missfärgas genom att bladen mörknar. Vävnskrympning är en annan skada. En annan att växten får stamsprickor på grund av att vattnet som finns i den fryser till is som upptar mer plats än vatten. Andra skador som man vanligen kan se är dålig tillväxt på nya skott (Larcher & Sakai 1987, s. 48).

För växtens rötter ser det lite annorlunda ut. De tål inte riktigt lika många minusgrader som växtens delar ovan jord. Därför är det viktigt att skydda rötterna från frost och kyla. Mer om vad man kan göra för att skydda växter från frost kommer i avsnittet Frost och nederbörd.

Ljuset

I norrland har man många fler ljusstimmar per dygn om somrarna än i de resterande delarna av Sverige. Det beror på att den norra delen av landet har mer solinstrålning då denna del av jordklotet är vänd mot solen under sommarhalvåret. Dessa extra timmar med ljus ger

växterna lite extra växtkraft vilket gör att de växer på ett något annorlunda sätt än om man jämför med hur växterna växer i de södra delarna av vårt land (Persson, A. 2003). De många ljusstimmarna gör att fotosyntesen går på högvarv så att växterna får starkare färger på blomningen och att de även hinner växa sig väldigt stora under växtsäsongen. Det här gäller framförallt perenner och grönsaker, men man kan tänka sig att de här extra ljusstimmarna gör att även de vedartade växterna får lite extra tillväxt (Sandström, M. 2009, s. 66). Men denna period är begränsad vilket medför att växterna uppe i norr har en mycket kortare växtsäsong. En annan sak man kan vara tacksam för i Västerbottens län när det gäller de ljusa nätterna är att växterna oftast är skonade från frost under vår- och sommarnätterna som annars lätt skulle kunna uppstå om inte solen värmdes.

Nederbörd

Vatten är viktigt för växterna eftersom att om det skulle bli för torrt under vegetationsperioden så riskerar växterna att få torkskador. Dessutom så får de svårigheter med att kunna ta upp nödvändiga näringsämnen från marken. Men näringsbrist kan också uppstå om nederbörden är för stor. Det som sker då är att näringen som finns i marken eller som tillsätts urlakas ur marken. Lagom är alltså bäst när det gäller nederbörd (Sandström, M. 2009, s. 16-20).

Snö är även det nederbörd, men det är nederbörd som växterna inte har någon möjlighet att ta upp, men det spelar ändå ingen roll eftersom att växterna ändå har gått in i vintervilan då och inte är aktiva. Trots det så har snö vissa positiva egenskaper så som att ett snötäcke bildar ett skyddande och isolerande lager ovanpå marken. Snötäcket hjälper till att hålla en jämn temperatur kring de delar av växten som det täcker. Därför får man ett naturligt skydd mot frostsador (Sandström, M. 2009, s. 16-20).

Vintergröna växter har en förmåga att låta sina blad eller barr avdunsta även på vintern om solen tittar fram och värmer. Det kan medföra att dessa växter får torkskador eftersom att marken fortfarande är frusen och växterna inte kan ta upp vatten. Det visar sig genom att de blir bruna (Sandström, M. 2009, s. 16-20). Vad man kan göra åt det kommer i avsnittet Frost och nederbörd.

Jord

I Västerbottens län finns det olika sorters jordar. Några exempel är sand-, mo-, morän- och lerjordar.

En sandjord har svårt att hålla kvar vatten och därmed även näringsämnen då jordens porer är stora. De stora porernas positiva effekt är att jorden innehåller tillräckligt med syre som växternas rötter behöver. Något annat som är bra med sandjorden är att den värms upp snabbt om våren samt att den håller sig torr om hösten när det är viktigt att det inte är för mycket vatten i marken som kan frysa. Även om våren har sandjorden positiva egenskaper då den torkar upp och blir varm fortare än andra jordar vilket är bra för att växterna ska komma igång (Sandström, M. 2009, s. 27-32).

Längs med Västerbottens kustland är det vanligt med mojord. Den har bättre vattenhållande kvalitet än sandjord eftersom att den kan hålla kvar vatten bättre på grund av dess mindre porer (Sandström, M. 2009, s. 27-32).

Moränjord är vanligt i Västerbottens inland. Morän innehåller alla kornstorlekar, men innehållet kan se olika ut på olika platser i länet. Det positiva med moränjord är att den kan ha bra vattenhållande egenskaper eftersom att den innehåller många olika kornstorlekar, och då är även förutsättningarna goda för näringsinnehållet (Sandström, M. 2009, s. 27-32).

Vad man kan göra för att förbättra växternas överlevnadschanser i Västerbottens län (zon V-VIII)

Frost och nederbörd

Den norrländska vintern med ett stort snödjup är gynnsam för växter beroende på att snön ligger som ett skyddande täcke över marken och fungerar som en isolerande effekt. Rötterna i marken och växternas delar som täcks av snön utsätts då inte för kyla som kan ge frostsador. Men det krävs 20 cm snö för att jorden ska hålla en jämnare temperatur (Larcher & Sakai 1987, s. 16).

På våren fungerar snön som ett skydd för växterna, både mot frostsador samt mot torkskador som annars lätt kan uppstå om växten börjar bli aktiv för tidigt när solen tittar fram och värmer. På vårvintern är fortfarande marken frusen vilket gör att växten inte kan ta upp vatten och då kan torkskador uppstå om växten börjar transpirera. För att skydda mot dessa skador kan man skotta upp snö på växter som saknar skydd för att på så sätt hjälpa till.

Snön har inte endast positiva effekter. Den kan ge växter skador som kan uppkomma om grenar tyngs ner för mycket av blöt, tung snö. Det man kan göra vid sådana tillfällen är att skaka bort snön. Annars kan man beskära buskar och träd så att växterna växer sig mer stabila och kompakta så att de tål mer tyngd från snön. Buskar kan man binda upp så att de inte fläks sönder under snötyngden.

Vid Västerbottens kust så kan det vara lite si och så med snömängden. Man kan då själv göra ett isolerande lager genom att täcka marken runt växter med till exempel granris. Ett annat sätt att skydda växter som inte är riktigt klimatanpassade till platsen är att plantera de på mer gynnsamma platser så att de hinner invintra i tid. Det man ska tänka på då är att om hösten skyndas invintringsprocessen på av att växterna planteras på den varmaste platsen, men att växterna samtidigt riskerar att sätta igång för tidigt om våren om de planteras på just den varmaste platsen. Därför kan man skydda växterna från frosten på våren genom att täcka de känsligaste växterna med till exempel säckväv för att inte de varma solstrålarna ska starta igång växten. Det fungerar på samma sätt som om det är snö som verkar som skydd. För att gynna växten om hösten bör det vara en ganska torr och näringsfattig plats för att processen ska påskyndas.

För att ytterligare hjälpa växterna på våren kan man vattna bort tjälen ur marken. Med det menas att man låter vatten smälta bort det frusna i marken. Det hjälper växterna i deras arbete att ta upp vatten. Detta blir extra viktigt om växterna redan börjat slå ut.

Växter med blad som sitter kvar hela året kan lätt utsättas för torka under vinterhalvåret. Dessa bör man vattna kraftigt under hösten så att de kan lagra en vattenreserv. Det gör man för att växterna inte ska få torkskador utifall det blir mildare väder som får växterna att transpirera (Sandström, M. 2009, s. 17).

Klimat

Västerbottens klimat med en lång vinter, kort vår och höst, samt en jämförelsevis kort sommar, kan inte göras så mycket åt. Något man däremot kan göra något åt är växtplatsens mikroklimat. För även om det blåser kalla vindar behöver inte det betyda att man måste välja bort växter som egentligen inte klarar den zonen. Man kan istället bygga upp skydd runt de känsliga växterna. Skydden kan göras av andra växter som till exempel buskar som bättre klarar av klimatet på platsen. Det blir då en plats som har läskydd vilket gör att värmen stannar kvar. Extra viktigt blir detta om man har en plats där marken håller sig frusen länge på våren. Annars kan växterna lätt få torkskador. Större träd kan hjälpa till att hålla inne värmen så att den inte strålar tillbaka ut.

Vid Västerbottens kustland hjälper Bottenhavet till att hålla kvar värmen under hösten. På

samma sätt kan en damm i en offentlig miljö eller i en trädgård hjälpa till att hålla kvar värmen under hösten så att växterna hinner invintra i tid (Sandström, M. 2009, s. 23).

Ljus

Under våren, sommaren och den tidiga hösten finns det mycket av det naturliga ljuset. Under våren bör man skydda de mest känsliga växterna från den tidiga vårsolen genom att täcka med till exempel säckväv eller med snö.

Jord

För att få en så bra jord som möjligt på platsen där man ska plantera eller odla kan man tillsätta antingen vatten- och näringshållande material, eller tillsätta sand för att jorden ska bli mer genomsläpplig. En jord som det blandas in mer vatten- och näringshållande material i urlakas inte lika lätt och får på så sätt mer näring. En mer genomsläpplig jord gör att växternas invintring fungerar bättre då invintringsprocesserna går fortare om man har en varmare, torrare och mer näringsfattig jord. Det är även bra då en sandjord värms upp fortare om våren (Sandström, M. 2009, s. 27-32).

Växtlistan

I Växtlista med träd och buskar för Västerbottens län, zon V-VIII, finns hela växtlistan som sammanställdes. Den innehåller över 300 växter som fungerar i Västerbottens län, varav cirka 90 träd och resten buskar.

Växtlistan är indelad i två delar, en del för träd och en del för buskar. Den första delen innehåller träd i alfabetisk ordning. Bland träden finns bland annat olika sorter av lönn som har olika egenskaper i form av bladfärg, alar som växer i olika former. Sedan följer björkar som är ett vanligt förekommande träd i Västerbotten. Andra vanliga träd är pilar och rönnar. Mindre vanliga träd är alpgullregn och olika sorter av karagan. Dessa ser man inte så ofta. Många av arterna finns som olika namnsorter som ger olika färg på blommor och blad samt olika bladformer eller storlekar.

I andra delen som innehåller buskar finns det olika sorter av den vanligt förekommande häggmispeln. Även buskar som aronia, berberis, try, tok, spirea och syren är mycket vanliga i Västerbotten och finns även de representerade med olika sorter i växtlistan. Dessa buskar fungerar ofta bra som stomväxter. Men det finns även sorter av dem som har ett mer säreget utseende som till exempel gulbladig berberis och kan gärna användas som accentväxt. I växtlistan finns även andra buskar som fungerar bra som accenter som till exempel pärlrönn, katsura och rödblågig smällspirea.

Träd		
Namn	Zon	Höjd och egenskaper.
<i>Acer negundo</i> (asklönn)	V	8 m. Bred krona. Växer snabbt.
<i>Acer platanoides</i> (skogslönn)	VI	10 m.
<i>Acer platanoides</i> 'Drummondii' (vitbrokig skogslönn)	V	5-6 m. Grön-vitbrokiga blad.

Del ur Växtlista med träd och buskar för Västerbotten län, zon V-VIII.

Diskussion

Vilka slutsatser kan jag dra av de växter som jag sammanställt?

Många av de växter som jag tog med i växtlistan är de som är mest förekommande i Västerbotten, så som björkar, aspar, rönnar, spireor och syrener. Dessa är växter som man vet klarar av klimatet, men även utav dessa finns det ett flertal sorter som har olika egenskaper. Det är allt ifrån olika höjder, olika växtsätt, vissa är runda i formen medan andra växer mer pelarformigt. Det gör att det finns många valmöjligheter man står inför vid inköp av växter. Men det finns även med lite ovanligare växter i växtlistan. Växter som man verkligen måste placera rätt för att de ska ha en chans att överleva. Vissa av de växterna kanske inte blommar i Västerbotten men kan fungera som accentväxt i parker och trädgårdar.

Hur min växtlista kan komma att påverkas av en fortsatt klimatförändring

De buskar och träd som jag tog med i min växtlista kan man använda sig av nu, men om klimatet fortsätter att förändras så kan den behöva redigeras. Till exempel kan växter som man nu endast kan använda i högst zon V i ett bra mikroklimat komma att användas i högre zoner.

I framtiden kan klimatet bli mildare mycket tidigare om våren och längre upp i landet. Träd och buskar som tidigare inte klarat av det Västerbottniska klimatet, både vid kusten och i inlandet, kan kanske i framtiden vara mer vanliga i både våra trädgårdar och också på våra offentliga platser.

Man kommer troligen få större problem med frostsador, även i Västerbottens inland, då det finns risk för att mängden snö blir mindre vid mildare klimat. Alltså kommer nederbörden, som nu kommer i form av snö och fungerar som ett skyddande täcke över många växter, vid mildare klimat att komma som regn. Det innebär att man i framtiden blir tvungen att göra mer av vinterförberedelserna i trädgårdarna själva, och inte som idag i Västerbottens inland där man hittills inte behövt göra så mycket.

Med ett blötare väder så finns även risken för att fler svampsjukdomar, som trivs i mer fuktiga miljöer, sprids upp till Västerbottens län. De spanska skogssniglarna, mer kända som mördarsniglarna, kan också de vid ett varmare klimat klara av att övervintra i Västerbotten. Även andra skadegörare och växtsjukdomar som i dagen läge inte klarar av de kalla vintrarna uppe i norr kommer att kunna sprida sig norrut när vintrarna blir mildare. Så även om många blir glada över en större artrikedom, så kommer andra problem på köpet.

Vad gäller snön, som av många ses som ett problem, kan man istället vara glad att den finns eftersom att den faktiskt förenklar trädgårdsarbetet och gör att man slipper mycket av det som man i andra delar av landet måste göra under hösten (Mattson, M. 2009, s. 31). Sen ger det vita snötäcket en alldeles egen karaktär till trädgårdar och anläggningar. Man kan till exempel välja växter med speciella estetiska egenskaper som lyfts fram av den vita snön. Exempel på sådana växter är *Prunus mackii* med dess gyllenbruna stam och olika sorter av *Cornus* som finns med olika färger på grenarna.

I trädgårdsbutiker tar de ofta in växter som inte är klimatanpassade till Västerbottens län. Visst kan man förbättra växtplatsens mikroklimat, men det fungerar inte riktigt på växter söderifrån. Några har en viss nattlängd då den börjar invintra och denna längd stämmer inte överens med den som är i Västerbottens län. Det gör att den kan utsättas för frostsador för

att den inte hinner invintra i tid. Det vore därför bra om det fanns fler lokala plantskolor som kunde dra upp egna klimatanpassade plantor, som man vet fungerar. Det borde ju ändå finnas ett intresse från kommuner och trädgårdsföreningar att få tag på sådana växter. Men det är väl tyvärr ekonomin som styr vilket gör att många kommuner väljer att köpa växter från större plantskolor söderifrån som kan vara billigare än att köpa från lokala plantskolor.

Egna reflektioner om synen på trädgård i Västerbottens län

I introduktionen skrev jag om synen som många i landet verkar ha på trädgårdar i norrland. Under detta arbete dök tankar upp som har att göra med det.

Det första problemet jag stötte på under arbetet var att jag inte hittade så mycket litteratur som jag kunde stödja mig på i mitt arbete. Varken böcker eller tidskrifter var lätt att finna och det mesta var skrivet för läsare i de mellersta och södra delarna av Sverige. Ofta kan man läsa om tips på vad man ska göra i trädgården redan i början av året vilket man som västerbottning inte kan använda sig av då växtsäsongen ser helt annorlunda ut. Det kan göra att det finns trädgårdsägare som inte riktigt vet när man bör sätta igång och då kanske allt bara blir fel. Säsongen är kort men intensiv, när växterna väl kommer igång så kommer allt på en gång. Ofta har man inte möjlighet att börja gräva i jorden förrän tidigast i maj vid kusten och då har redan en stor del av säsongen gått i de södra delarna av Sverige. Ett annat problem som kan göra att många avstår från att sköta om sin trädgård är att när väl växtsäsongen startar och man kan börja plantera ut sina plantor så måste allt ske så snabbt som möjligt. Det var som Holmlund sa att ”Man har endast en vecka på sig om våren att göra allt, förbereda jorden, så frön och så vidare. Allt för att det ska hinna gro i tid för skörd om hösten.” Och det här kan man inte börja göra förrän en vecka in i juni. Alltså är mycket av det som skrivs i böcker och tidskrifter inte till så stor glädje för oss västerbottningar.

Träd- och buskutbudet tror jag därför kan ha att göra med att det inte finns lika många som sköter om sina trädgårdar i norrland. Men trädgårdsintresserade finns det gott om. Men då många inte vet vad och hur de ska sköta den så är efterfrågan av växtmaterial inte lika stor. Jag skulle därför önska att det fanns fler eldsjälur som Marina Mattson som jobbar för Rosa lapponica. Hon är viktig för norrland gällande spridning av kunskap om växter som kan användas. Hennes kunskap kan ge andra som är intresserade men inte tror att det går att anlägga en trädgård, en liten knuff i ryggen så att de vågar. För vad det egentligen handlar om är att våga! Samt att inse att trädgårdarna ärr fulla av möjligheter!

Min växtlista visar att det finns många träd och buskar som kan användas i Västerbottens län. Säkert många fler än folk tror. Ofta handlar det om att man måste hitta den rätta platsen, alltså ett bra mikroklimat för växten.

En möjlig fortsättning på det här arbetet skulle kunna vara att framställa en lista med växtförslag på växter som kan ersätta buskar och träd som inte fungerar i Västerbottens län men som ofta ges som förslag i tidskrifter. En annan fortsättning skulle vara att göra en gestaltning för en plats i Västerbottens län, helst då på en plats som ligger i antingen zon VII eller zon VIII. Det skulle vara en kul utmaning eftersom att växtutbudet är något begränsat i dessa zoner.

Tankar kring mitt tillvägagångssätt för att skapa växtlistan

Det uppkom vissa svårigheter när jag skulle sätta ihop växtlistan. Den största frågan som dök upp var om jag endast skulle ta med de träd och buskar som jag fick i svaren från kommuner, föreningar och plantskolor? De svar jag fick från de tillfrågade var i vissa fall väldigt bristfälliga på så sätt att de antingen endast svarade som Helgeson med ”*Betula*, *Acer...Pinus*” eller som Fagnäs trädgård som svarade ”Brudspirea, Djävulsbuske...” alltså med endast med växtens artnamn på latin eller med endast de svenska namnen på träd och

buskar. Detta gjorde det svårt för mig att sammanställa en växtlista enbart grundad på deras svar. Jag kunde vid sådana svar ha skickat följdfrågor, men eftersom att det närmade sig slutet av arbetet valde jag att inte göra det. Istället använde jag mig av de växtlistor som fanns i litteraturen som jag använde mig av i det övriga arbetet. Jag gjorde så för att det var ju ändå en växtlista som var syftet med arbetet, och då var det bättre med en grundlig sådan. I växtlistan använde jag mig av samtliga svar från formulären, men vid en närmare granskning av dem ser man att näst intill alla de växterna även finns med i litteraturen.

Andra svårigheter som dök upp var bland annat vilket utseende den skulle få, alltså vilket tabellformat jag skulle välja. Växtlistans nuvarande utseende anser jag blev luftigt tack vare det tabellformat jag valde. Det går lätt att följa raderna utan att linjerna tar över för mycket. Jag valde att inte ta med bilder på växterna eftersom att arbetet skedde under vintern och jag inte hade bilder på alla växter. Det medförde att den inte blev så tydlig. Personer med mindre kunskap om buskar och träd kan få svårt att skapa en uppfattning om hur de ser ut. Men jag tänkte att det skulle kunna vara något som jag kan jobba vidare med i framtiden för att förbättra listan.

Arbetet i övrigt med uppsatsen tycker jag gick bra. Självklart kunde det gjorts mer detaljerat och till exempel förklarat alla mekanismer som ligger bakom växters frosttålighet och så vidare.

Referenslista

Tryckta källor

Ericsson, Tom. (2008). Växternas frosttålighet under året. *Hemträdgården*, 2008:4 ss. 33-36.

Institutionen för stad och land. *Växtlista: Påbyggnads- och fördjupningskurser i VI*. Ultuna, Uppsala

Lagerström, Tomas. (2004). *Växtlista 1*. Ultuna, Uppsala: Institutionen för landskapsplanering.

Larcher, Walter & Sakai, Akira. (1987). *Frost Survival of Plants : Responses and Adaption to Freezing Stress*. Berlin: Springer-Verlag

Mattsson, Mariana. (2009). I min vinterträdgård. *Hemträdgården*, 2009:1 s.31.

Sandström, Maria. (2007). Försöksstationen i Öjebyn får nytt liv!. *Hemträdgården*, 2007:2 ss.38-39.

Sandström, Maria. (2009). *Trädgård i kallt klimat*. Stockholm: Natur och Kultur.

Wirén, Eva. (2008). Zonkarta i förändring?. *Hemträdgården*, 2008:1 ss. 24-25.

Elektroniska källor

Nationalencyklopedin. Uppslagsord: Mikroklimat (Elektronisk). Tillgänglig:
<<http://www.ne.se/artikel/255823>> (2009-04-05).

Persson, Anders. (2003). Norra polcirkel soligast i världen. *Väder och Vatten*, 2003:1. SMHI.
(Elektronisk) PDF format. Tillgänglig:
<http://www.smhi.se/content/1/c6/03/61/32/attachments/Norra_polcikeln_soligast_i_varlden.pdf>
(2009-05-11)